Staņislavs Asejevs

GAIŠAIS CEĻŠ

KĀDAS KONCENTRĀCIJAS NOMETNES STĀSTS

No krievu valodas tulkojusi
Tamāra Ringa

PĒTERGAILIS

UDK 821.161.2-3
As244

Originally published under the title ***«Світлий Шлях»: Історія одного концтабору*** *by* ***Станіслав Асєєв****, Vydavnytstvo Staroho Leva (The Old Lion Publishing House), Lviv, Ukraine.*

Grāmatas izdošanu atbalsta

Saskaņā ar autora vēlmi darbs tulkots no krievu valodā tapušā manuskripta *«Светлый путь»: история одного концлагеря.*

No krievu valodas tulkojusi Tamāra Ringa

Atbildīgā redaktore Inguna Cepīte
Redaktore Rudīte Kalpiņa
Korektors Jānis Kulmanis
Māksliniece un maketētāja Elīna Brasliņa

© S. Asejevs, teksts, 2020
© S. Asejevs, ievads, 2022
© T. Ringa, tulkojums latviešu valodā, 2022
© E. Brasliņa, dizains, 2022
© Izdevniecība "PĒTERGAILIS", 2022

ISBN 978-9984-33-554-4

AUTORA UZRUNA LATVIEŠU LASĪTAJAM

Ļaunums ir jāsauc vārdā. Tāda ir šīs grāmatas jēga.

Vēl pirms kāda pusgada, kad, iepazīstinot ar šo grāmatu, Eiropā uzstājos ar lekciju par Krievijas mūsdienu koncentrācijas nometni Doneckā[1], daudzu eiropiešu attieksme pret manis teikto bija skeptiska. To var saprast, jo eiropiešiem koncentrācijas nometne nav abstrakcija vai parasts vārdu savienojums, bet konkrēti, taustāmi Dahavas vai Osvencimas vārti.

Pēc 2022. gada 24. februāra[2] viss mainījās. Man vairs nav jāpierāda, ka Krievijas koncentrācijas nometne *Izolācija* patiesi ir reāla. Tāpat kā konkrētas sienas, kliedzieni, vaidi un vadi, kurus piesien pie iedomātu ienaidnieku un spiegu ģenitālijām. Tagad manā vietā stāstu

[1] 2014. gada sākumā Krievija okupēja Ukrainai piederošo Krimas pussalu. Tā paša gada aprīlī Krievijas atbalstīta maskētu separātistu uzbrukuma rezultātā sekoja Doneckas un Luhanskas apgabala okupācija, tika pašpasludinātas tā dēvētās Doneckas un Luhanskas tautas republikas. Tajās ieviesa visa ukrainiskā — simbolikas, valodas, mediju — aizliegumu. Notika aresti, slepkavības bez tiesas un izmeklēšanas, cilvēki pazuda bez vēsts t. s. Jaunkrievijas cietumu pagrabos. Ukrainas valdība atzinusi Doneckas Tautas republikas kaujiniekus par teroristiem.

[2] Šajā datumā Krievijas prezidents Putins izsludināja vispārēju iebrukumu Ukrainā kā «īpašu militāru operāciju» ar mērķi «panākt Ukrainas demilitarizāciju un denacifikāciju». Krievijas Bruņotie spēki veica raķešu triecienus lidostām un militārajiem objektiem Kijivā, Harkivā un Dnipro, sāka virzīties dziļāk Ukrainas teritorijā. Vienlaikus t. s. Doneckas tautas republikas un Luhanskas tautas republikas bruņotie formējumi visā Donbasa frontes līnijā atsāka karadarbību pret Ukrainas Bruņotajiem spēkiem. Ukraina pārtrauca diplomātiskās attiecības ar Krieviju.

turpina Buča. Tā pati Buča Kijivas tuvumā, kur krievi atstāja četrsimt vienpadsmit nomocītu un privātmāju pagrabos vai turpat uz ielas nogalinātu mierīgo iedzīvotāju ķermeņus.

2021. gada rudenī Ukrainas vēstniecībā Berlīnē par šo grāmatu sacīju: «Jums jāapzinās, ka es nerunāju par *Izolāciju* — eiropiešiem nesaprotamu slepenu cietumu — vien. Es runāju par *Izolāciju*, kas pārņems ne tikai Ukrainu, bet arī visu Eiropu, ja mēs to neapturēsim. Tas ir ļaunums, kas savu iemiesojumu radis fiziskajā *Izolācijā* — bijušajā padomju laika rūpnīcā Doneckā. Taču *Izolācija* nav nejaušība, tāpat kā nejaušība nebija Dahava, kas pastāvēja līdz ar Treblinku, Osvencimu, Būhenvaldi. Tā ir sistēma, un tai ir konkrēts vārds — «krievu pasaule».»

Man bija taisnība. *Izolācija* ieradās Bučā, Mariupolē, Hersonā, Izjumā. Laužas uz Odesu un Mikolajivu. Draud Varšavai un Baltijai, somiem un zviedriem. Visur, kur krievi ir ieņēmuši ukraiņu zemi, dzird vienu un to pašu: «tautas ienaidnieku» spīdzināšana un filtrācijas nometnes. Pagaidām — «filtrācijas». Lai izvērstu *Izolācijai* līdzīgas koncentrācijas nometnes, Krievijai pagaidām pietrūkst represīvo resursu, un tos ik dienu frontē iznīcina Ukrainas Bruņotie spēki. Bet sistēma jau ir skaidri iezīmēta.

Tieši tāpēc ir svarīgi šo «jauno realitāti» nosaukt īstajā vārdā. Eiropā ir nobriedis jauns, jaudīgs fašisms, un šoreiz tas ir krievu. «Krievu pasaule» — tā ir *Izolācija*, par kuru ir runa šajā grāmatā un kas noteikti klauvēs pie Eiropas durvīm, ja kādā brīdī Ukrainas durvis neizturēs.

2021. gada 9. novembrī *Izolācijas* komandants un tās galvenais kara noziedznieks ar iesauku Paličs (Deniss Kuļikovskis), piedaloties šīs grāmatas autoram, Kijivā tika arestēts.

Pārējie *Izolācijas* bendes joprojām ir brīvībā...

ZINĀŠANAI

Izolācija ir slepens cietums Krievijas kontrolētajā Donbasa daļā, pārvērsts par koncentrācijas nometni.

Cauri *Izolācijai* tās pastāvēšanas laikā izgājuši simtiem cilvēku, vairums tika spīdzināti ar elektrisko strāvu, izvaroti, pakļauti pazemojumiem un smagiem spaidu darbiem.

Zināms arī par *Izolācijā* ieslodzīto slepkavošanu.

Nevienai tiesībsargu misijai vai organizācijai cietuma teritorija nav pieejama.

Šobrīd tā turpina savu darbību KF FDD kontrolē...

PRIEKŠVĀRDS

«Zaksenhauzenes un Osvencimas krāšņu
dūmi gulst uz Magadanas un Kolimas lediem.»
Brāļi Vaineri. *Cilpa un akmens zaļā zālē*

Līdz pat šim brīdim neesmu pārliecināts, vai izvēlos pareizos vārdus: notikumu diapazons ir pārāk plašs. Ir nodzīvots laikaposms no plastmasas pudeles klikšķa, kas lika pietrūkties kājās visam pagrabam, līdz klasiskai mūzikai, kas no radio skanēja salīdzinoši mierīgās dienās. Kā lai izskaidro starpposmu starp šiem diviem pieturas punktiem? Vai klasika nozīmē, ka tieši šobrīd pagrabā uz ceļiem nestāv cilvēki ar sakrustotām kājām un maisu galvā? Nē.

Šī grāmata stāsta par slepenu cietumu pašā Doneckas centrā. Par cietumu, ko nodēvēja par «Doneckas Dahavu». Taču tiem, kuri to izgājuši, grāmata nav stāsts vienīgi par cietumu. Tas, kas notika *Izolācijā* — tā sauca šo teritoriju —, iziet ārpus veselā saprāta robežām pat tur, kur, varētu šķist, vairs nenāktos gaidīt neko, izņemot nežēlību. Jau daudzus mēnešus atrazdamies brīvībā, joprojām sev jautāju: «Vai tas patiešām notika?» Kā tas varēja notikt ar mani? Visi šie cilvēki, elektrība, spīdzināšana, skočs, kolektīvās dziesmas, ar kurām slāpē ar vadiem pie strāvas pieslēgto kliedzienus...

Grāmata bija iecerēta kā sausa reportāža: bez vērtējuma un emocijām, tikai manis paša pieredzētā skicējums.

Tā, it kā es būtu nonācis šajā cietumā nevis kā gūsteknis, bet kā žurnālists. Divdesmit astoņos *Izolācijā* pavadītajos mēnešos tapa vairāki sākotnējai iecerei atbilstoši teksti. Man nācās rakstīt atturīgi un lakoniski, veidojot tikai topošās grāmatas skeletu, jo zināju, ka jebkurā brīdī visu var atņemt un izlasīt. Galu galā tā arī notika. Taču, nonācis brīvībā, apzinājos sausas publicistikas neiespējamību: pēc daudziem ieslodzījuma mēnešiem mani joprojām pārpildīja emocijas. Tieši šī iemesla dēļ dažas grāmatas nodaļas lasītājam šķitīs aukstas un kaut kādā mērā ciniskas, turpretim citas liks burtiski kliegt.

Kad sāku rakstīt, pat nenojautu, cik daudz jautājumu šī grāmata man radīs. Kad to pabeidzu, nespēju noticēt, ka nevienu atbildi tā arī neesmu atradis. Varbūt atbilde ir pati grāmata: lai to sarakstītu, man bija jāizdzīvo. Lai izdzīvotu, bija jāturas pie domas, ka man tā jāuzraksta. Dīvainajos apziņas labirintos mēģinu atrast vismaz kādu jēgu: «tā nav nejaušība», «tas nevarēja notikt tāpat vien»... Taču beigās pāri paliek tikai daži teikumi, no kuriem iznāk rindkopa. Mirgo kursors, doma sastingst, un es atkal nogrimstu lejā, pašā dziļumā. *Izolācija* māca, ka vienmēr ir, kur krist vēl dziļāk. Vienmēr ir kāds, kuram ir sliktāk nekā tev.

Ja vajadzētu šo vietu — cietumu — izteikt tikai vienā vārdā, es to sauktu par «neizbēgamību» un paskaidrošu arī, kāpēc. Kad jūs uzceļ uz galda un stingri notin ar skoču, jūs varat kliegt vienalga ko — tas neko nemainīs. Ne izmisīga lūgšanās par ģimeni, ne Dieva piesaukšana, ne jūsu dzimums, ne vecums, ne jūsu sāpes, ne šausmas un kliedzieni nemainīs pilnīgi neko. Un tie nav tikai vārdi — tā ir vietējā ticība, gandrīz reliģija tiem, kas spīdzināšanas galda

mocībām izdzinuši cauri ne vienu vien simtu cilvēku. Tieši šādā brīdī cilvēks sajūt visu savu trauslumu, nevarību, vājumu. Viņš ir tā niedre, par ko rakstīja Paskāls. Locītavas no sāpēm burtiski raujas uz āru, cilvēks mirkst sviedros, un viņam virsū lej ūdeni — efektam. Neizbēgamība. Nevajag kliegt un lūgties — viņi tik un tā to darīs, viņi tik un tā jūs spīdzinās.

Gaišais ceļš, lai cik dīvaini, tomēr nav par spīdzināšanu. Jo tā nav spīdzināšana, kas identificē šo cietumu. Galu galā, bez *Izolācijas* pat pašā Doneckā ir vēl vismaz desmit vietas, kur arī tagad turpina spīdzināt. Kā lai pasaka galveno? Kā bez emocijām paskaidrot, kas ir šis cietums? Iespējams, jāsāk no otra gala. Atceros, kā 2018. gada vasaras vidū sākās masveida pārcelšana uz citiem cietumiem, tas bija pirmais vilnis. Pats toreiz sēdēju piektajā kamerā, visi bijām dzirdējuši, ka no «divnieka» un «astoņnieka» vairāki cilvēki jau aizvesti uz Doneckas «centrālo». Atmosfēru kamerā varēja salīdzināt varbūt ar Ziemassvētkiem: daudzi bija sakrāmējuši savu necilo iedzīvi un gaidīja, kad viņus piemeklēs brīnums.

Te atveras durvis, uzraugs nosauc uzreiz četrus uzvārdus, tad saka: «Gatavojamies.» Mēs sākam apsveikt laimīgos, dāvināt viņiem pēdējo tēju un papīru — to vienīgo, kas daudziem no mums bija. Spiežam viņiem rokas, apskaujam un patiesi priecājamies, kaut savus uzvārdus vēl dzirdējuši neesam. Ja būtu zinājis, ka uz cietumu no *Izolācijas* izkļūšu tikai pēc gada! Taču tajā mirklī no sirds priecājamies, jo mūs visus nepamet cerība — ja reiz tas ir sācies, tad kādudien aizbrauksim arī mēs. Tad durvis atveras, bet viens no gūstekņiem nav paspējis iesaiņot

līdzņemšanai tikko uzdāvināto tēju. Uzraugs kliedz, ka aizbrauks bez viņa, un cilvēks skrien, klupdams pār kameras slieksni, pat lāgā nepaspējis uzmaukt galvā savu maisu. Durvis atkal aizveras, un kamerā turpina valdīt sajūsma un eiforija. Pirms nedēļas jaunpienākušais gūsteknis neizpratnē jautā:

— Uz kurieni viņi tādā laimē skrien?

— Uz cietumu, — atbildam ar tikpat lielu neizpratni.

Vai maz iespējams ko tādu iedomāties? Jā, pārcelšanās dienu daudzi uztvēra kā atbrīvošanas dienu, un kaut kādā ziņā par *Izolāciju* tas pastāsta vairāk nekā kliedzieni un strāva. Dažreiz šķita, ka tas viss ir eksperiments. Tādas dīvainas domas raisīja notiekošā nereālums kopā ar kādām desmit videokamerām. Šķita, šīs vietas administrācija vienkārši meklē kaut kādu robežu: «Un ja vēl mazliet uzspiež?» Ja nokomandē: «Balsi! Zem nārām!» — sāks riet vai ne? Re, sāk riet. Tagad var izvilkt no biksēm locekli...

Viss tika precīzi fiksēts: katrā kamerā, karceros, katrā pagrabā bija izvietotas videokameras, videoierakstu terabaiti — simtiem stundu, kas derētu starptautiskajām tiesām. Tāpēc jo vairāk tas šķiet eksperiments: cilvēki taču nevar sešus gadus nesodīti, ironizējot par ANO, turpināt filmēt savus noziegumus. Vai tomēr var? Tādā gadījumā *Izolācija* ir atbilde uz to, kas ir mūsu pasaule. Tās bezjēdzība, nežēlība un netaisnība ir koncentrējusies tieši šeit, Gaišā ceļa ielā 3. Bez soda, bez atmaksas, ar ņirgām par mums — uzvarētajiem.

Lai daudzi sevi mierina ar neizbēgamo mūžības tiesu. Es tai neticu. Kam es ticu? Šo cilvēku ņirgšanai pagrabā, kad viņi ar skoču kādu piesaitē pie galda.

Man bieži jautā, vai es piedotu šiem cilvēkiem? Manas jūtas pret viņiem nav vienkārši naids, tās ir dziļākas. Piedot var tiem, kurus ienīsti, bet šī vieta ir viņpus jebkādai jēgai, arī piedošanai. Iespējams, kāds ir citās domās.

I. NODAĻA
IERAŠANĀS

Mūs izkrauj pa vienam. Kādam rokas satītas ar skoču, man — stingri savilktas ar roku dzelžiem, visiem galvās maisi. Viss, ko esmu paņēmis līdzi no iepriekšējā pagraba, — mans manuskripts, pārējais ir mugurā. Ar maisiem galvās mūs nostāda pie sienas, cītīgi pārmeklē, ļauj savākt papīra lapas no līdzpaņemtās vecās mapes.

Pēc ierašanās mēs katrs ar laiku saprotam, ka šis nav cietums, vismaz ne oficiāls cietums, kur parasti ieslogā cilvēkus. Te ir par pavisam citiem pantiem: spiegošanu, terorismu, ekstrēmismu. Vēlāk saskaņā ar septiņiem Krimināllikuma pantiem es saņemšu divus spriedumus, kopā — piecpadsmit gadu. Seši būs saistīti ar manu profesionālo — žurnālista — darbību un tikai viens — par spiegošanu. Tā ir gandrīz visiem: šis cietums ir «sevišķi bīstamajiem», tā mūsu kontingentu vērtē administrācija.

Mūs sadala pa kamerām: visas durvis biezā kārtā nokrāsotas melnas, logi aizkrāsoti balti, kamerās cauru diennakti deg gaisma, ko nedrīkst izslēgt arī dienā. Tikko durvis veras, visi lec kājās, velk uz galvas maisu, rokas paslēpj aiz muguras un pagriežas ar seju pret sienu. Viss notiek divu trīs sekunžu laikā. Tāda te kārtība: nedz gulēt, nedz skatīties uz loga vai videokameras pusi nedrīkst.

Tātad *Izolācija*. Gaišā ceļa iela 3. Visi atrodamies bijušās izolācijas izstrādājumu rūpnīcas teritorijā Doneckas centrā. Šeit ir karabāze un arī viens no tā dēvētās «DTR» visnežēlīgākajiem cietumiem. Cietumam nav kategorijas, oficiāli tas neeksistē, bet neoficiāli pagrabos un kamerās ir desmitiem cilvēku. Visapkārt betons un dzelzs armatūra — uzņēmuma rūpnieciskā zona, ko es ieraudzīšu tikai pēc gada, kad pirms došanās uz dušu man beidzot atļaus noņemt maisu. Bet šimbrīžam tā uzreiz nevaram pierast pie tā, ka kamerā ir izlietne un tualetes pods: pēc ieslodzījuma «kantora» pagrabā, kur es pavadīju pusotru mēnesi, bet pārējie, mazāk veiksmīgie, divsimt dienu, no mums joprojām birst ādas plēksnes. Jaunie labturības nosacījumi mulsina mūs un ikvienu, kurš izdzird par šo cietumu. «Lēģeris ar kondicionētāju? Jūs jokojat?» Šādus jautājumus dzirdēju, jau brīvībā būdams, kad mēģināju paskaidrot, ko šis cietums nozīmēja mums.

Nu... Ja jūs uz šejieni atved vasarā, jūs patiešām sagaida pa puķītei aiz loga, un dažās kamerās var redzēt kondicionētāju. Taču tā nav visa patiesība. Mans mēneša laikā nosirmojušais kaimiņš pastāstīs pārējo: viņš nedēļu nespēja runāt, jo balss pazuda, kad viņam veselu nakti lika kliegt pie ģenitālijām piesieti elektrības vadi. Elektriskā strāva un no sēkliniekiem nolobījusies āda par *Izolāciju* pastāsta vairāk nekā kondicionētājs.

Šeit viss ir simbolisks. Ja izstaigāsit *Izolāciju* bez maisa uz galvas — to jums var atļaut mēnesi pēc atvešanas —, tieši pie kāpnēm uz pagrabu redzēsit gleznas ar Ļeņina attēlu un viņa bisti. Agrākās izolācijas materiālu rūpnīcas teritorija kādreiz bija īsta kultūrvieta: šeit pulcējās mākslinieki un ar mākslu saistīti ļaudis, tika rīkotas izstādes, veidotas instalācijas. Kad Doneckā ieradās «krievu pasaule» un FDD, uzvarēja Ļeņins un viņa *Gaišais ceļš*:

kurss uz komunistisko paradīzi kārtējo reizi pārvērtās par pagrabu un elli. Vēl padomju laikos ierīkotās bumbu patvertnes pārtapa par spīdzināšanas telpu tīklojumu, un angārus gleznu vietā aizpildīja tanki un simtiem mīnu.

Taču *Izolācija* bija iecerēta ne tikai kā cietums citādi domājošajiem. Daudzi no maniem kameras biedriem šeit nonāca «nepareizas sarakstes» dēļ vai tāpēc, ka sociālajos tīklos šajā karā bija atbalstījuši Ukrainu. Šāda pozīcija uzreiz tika ieskaitīta «ekstrēmisma» kategorijā, un tad automātiski pienācās vismaz pieci gadi cietumā. Piecus gadus no kopējā termiņa es saņēmu par pēdiņām, kurās ieliku vārdus «Doneckas Tautas Republika», tā parādīdams neatzīšanu no starptautiskās sabiedrības un oficiāli vispār arī no Krievijas puses. Pēdiņām tūlīt pat seko jūsu paraksts uz papīra, kas lepni liecina, ka ir notverts «DTR valstisko suverenitāti noliedzošs» noziedznieks.

Reiz par to ieminēšos izmeklētājam: «Jūs man piešķīrāt septiņus pantus, iznāk gandrīz vai mūža ieslodzījums. Tāpēc manā gadījumā šīm pēdiņām vairs nav nekādas nozīmes. Bet vai jums nav žēl salauzt dzīvi tiem, kuri savos soctīklos vienkārši uzrakstīja vienu teikumu? Par to vien cilvēkam jāsēž piecus gadus?» Izmeklētājs bija vaļsirdīgs: «Pie tiem, kuri «DTR» liek pēdiņās, obligāti atrod arī spiegošanu.»

Tomēr tā bija tikai viena *Izolācijā* nonākušo dzīves puse. Otra skāra tos, kuri par šo sistēmu bija karojuši un paši tajā tika samalti. Šeit pavadītajos divdesmit astoņos mēnešos nepagāja ne diena, kad vienā kamerā ar mani nebūtu sēdējis kāds vietējais militārists — no ģenerālmajora līdz ierindniekam.

Nebeidzams konveijers, neizsīkstoša «spiegu» un «ekstrēmistu» straume ļauj izsūkt no upuriem visu. Automašīnas, naudu, dzīvokļus, manā gadījumā pat virtuves nažus un dažas pudelītes aroma, ko nozaga beidzamās pretlikumīgās kratīšanas laikā: padomju čekistu mantinieki, līdzīgi saviem ciltstēviem kirzas zābakos un brezenta apmetņos, Doneckā nesmādē neko.

2014. gadā, līdzko *Izolācijā* gleznas un mākslas objektus nomainīja dzeloņstieples un ložmetēju ligzdas, tā kļuva par spīdzinātavu tā dēvētajiem «kazakiem»; viņu bandas atbruņoja un līdz pat 2016. gadam viņus uz šejieni veda tie, kas vēl vakar bija «ieroču brāļi». Uz manas kameras sienām petroglifu veidā bija redzami viņu pazīšanās signāli un norādes uz šeit pavadīto laiku. Te gan nonāca laimes lutekļi — lielāko daļu turēja pagrabā uz koka paliktņiem, bet daļu fiziski iznīcināja; par līķu skaitu *Izolācijā* līdz šim brīdim nekas nav zināms. Pietiek paiet garām kādai ventilācijas šahtai, dodoties uz vasaras dušu, lai degunā iecirstos noturīga satrūdējušu līķu smaka.

2017.—2018. gadā sistēma vairs tik rupji nestrādāja: iepriekš neviens īpaši nepiedomāja par oficiālām apsūdzībām, tagad vara pati savām militārpersonām atkal un atkal piesprieda pantus par «valsts nodevību» un «nelikumīgu ieroču glabāšanu». Tiku sēdējis ar gandrīz visu vietējo brigāžu un bataljonu pārstāvjiem, arī ar komandieriem: 2017. gadā viņus viļņiem vien meta pagrabos un pēc tam pie mums uz kamerām cēla augšā jau salauztus un bez mazākās izpratnes par to, kāpēc viņi vēl pirms gada Donbasā lējuši savas asinis. Dažus īpaši spītīgos veda šurp kopā ar

sievām, lai vīrs ir piekāpīgāks un ātrāk paraksta vajadzīgos dokumentus.

Tāda ir šīs vietas ārējā puse. Taču izpratne par to nāks vēlāk, pagaidām jaušu, ka kaut kas nav kārtībā. Vēl ne tuvu neapjaušu, kur tieši esam atvesti un kas šeit būs jāpieredz man un citiem gūstekņiem, tomēr jau pirmajās minūtēs sajūtu ko dīvainu. Tikai pēc kāda laika kļūst skaidrs, ka dīvainība nāk no nedaudz pavērtajiem logiem. Kā tad, dzirdamas mašīnas! Aiz mūsu logiem ir autotrase, un no tās dzirdamas garāmbraucoša transporta skaņas. Tās mani apdullina: vienīgā skaņa, ko iepriekš dzirdējām pagrabā, bija lifta troksnis — kad tas apklusa un atkal iegrabējās, sapratām, ka nakts pagājusi. Tā mērījām laiku, un, kad pagrabā — vienu vienīgu reizi — avārijas dēļ nodzisa gaisma un iedegās sarkanā videokameras actiņa, mēs patiešām sajutāmies kā dzīvi apglabāti aukstajos mūros.

Bet tagad ir citādi. Un tas iedzen vienā no bīstamākajām šejienes ilūzijām: šķiet, ka šīs skaņas un dienas gaisma nav uz ilgu laiku. Es dzirdu garām braucošo transportu un domāju, ka nu jau drīz no šejienes iziešu, jo aiz loga, tikai dažu metru attālumā, tomēr pastāv pavisam cita pasaule. Pagrabā bieži domājām, ka tās vairs nav, ka ne mašīnas, ne cilvēki, ne saule, ne vējš vairs neeksistē. Ja ar mums kaut kas tāds ir noticis, tad kaut kam jābūt notikušam arī ar veco, nodilušo pasauli: nevar šajā melnumā nogremdēt tikai mūs. Tā runājām it kā pa jokam, taču brīžam domāju: cik ilgi te būtu jānosēž, lai kam tādam noticētu? Cik daudz laika mēmajā pustumsā vajadzēs, pirms šīs domas vairs neizraisīs mūsos smaidu?

Un tagad atklājas, ka dzīve turpinās. Pirmkārt, šeit, šajā kamerā, mūs sagaida citi cilvēki: izrādās, sēdēt var ne tikai vienīnieku kamerā — kad noņem maisu no galvas, var redzēt vēl kādu, ne tikai svēto uz pelējuma klātas ikonas. Otrkārt, kāds taču brauc ar tām mašīnām, kāds stūrē autobusus, kuros kaut kur steidz cilvēki. Viņu dzīve rit tālāk, bet vai viņi zina, ka šeit esam mēs?

Par mums, protams, tiem nav ne jausmas, par cietumu gan ir zināms: viens no uzraugiem dažus mēnešus vēlāk plātīsies, ka pie *Izolācijas* pat autobusi cenšas nepieturēt. Doneckas lēģera bēdīgā slava vieš patiesu lepnumu tā dibinātājos. Viņi ražo bailes — vienīgo produktu, kas tagad top bijušajā rūpnīcā.

Domas kā šķembas pašķīst no laides sitiena pa dzelzs durvīm. Līdzīgi vēl desmitam tādu kā es, burtiski nolecu no nārām un dzirdu savu uzvārdu: «Maisu galvā! Ar seju pret sienu! Rokas aiz muguras! Solis pa labi — uz izeju!» Bija sākusies pirmējā apskate. Tobrīd vēl nezināju, ka mūs apskatīs viens no nežēlīgākajiem vietējiem sadistiem. Drūmas ironijas dēļ šis cilvēks šeit bija ārsta amatā. Viņš atļāva man noņemt no galvas maisu, kaut pats palika sēžam melnā maskā, un jautāja, vai no iepriekšējā ieslodzījuma ir kādas paliekošas sūdzības par veselību. Atbildēju, ka joprojām nejūtu roku īkšķu kauliņus, pie kuriem sēja vadus. «Tas nav briesmīgi, vai būtiskas sūdzības ir?» Nekā «būtiska» man nebija.

Šī cilvēka ierašanās *Izolācijā* vienmēr bija dzirdama: parasti viņš jau koridorā, neķītri lamājoties, nikni bļāva uz jaunpienācējiem, bet naktī kopā ar šīs vietas saimnieku klaiņoja pa koridoru un rāvā laukā no kamerām

ieslodzītos. Tas, kas ar viņiem notika pēc tam, bija atkarīgs no spīdzinātāju izdzertā degvīna daudzuma un fantāzijas. Tieši šis cilvēks no rīta apskatīja pašrocīgi salauztās ieslodzīto ribas un spīdzināšanas radītos apdegumus, tāpēc mani jutību zaudējušie pirksti viņu tikai kaitināja.

Taču tobrīd to visu vēl nezināju. Turklāt pusotrs mēnesis ar maisu galvā turpināja radīt diskomfortu: pārsteidzoši, taču es gandrīz vai jutos vainīgs par to, ka stāvu viņa priekšā bez maisa, kaut viņš pats bija man pavēlējis to noņemt. Jau tad sapratu, cik ļoti esmu iekšēji mainījies, kaut mans ceļš *Izolācijā* vēl tikai sākās. Jutos atvieglots, kad man beidzot atkal lika uzmaukt maisu un doties uz kameru: tur pa logu spraugām joprojām koši zaigoja cita pasaule...

